

יושבת ראש הכנס: פרופ' קרנית פלוג | מנהלת הכנס: דפנה אבירם-ניצן

תרחישי השתלבות חרדים בצה"ל

ההשפעה על נטל המילואים והעלויות התקציביות
גבריאל גורדון | שלומית רביצקי טורפז

סדרת
שוויון בנטל

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה בצל המלחמה || 2024

דברי פתיחה

יוחנן פלסנר, נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה

שלום לכם,

אני מברך אתכם על השתתפותכם בכנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה.

אירודאות גדולה ליוותה את חודשי ההכנה לכנס, והיא עדיין מלווה אותנו עד לרגעים אלו. אנו נפגשים בצל המלחמה. סביבנו משבר שהחל כאירוע ביטחוני, ובשל עוצמתו מקרין על כל תחומי החיים בישראל, ובפרט על הכלכלה ועל המדיניות הכלכלית והחברתית.

בעת משבר נבחנת מנהיגות. היא נבחנת ביכולת להתאים את מדיניותה בזריזות למציאות המשתנה, לפתח וליישם כלים להתמודדות מוצלחת ולהפוך, ככל הניתן, את המשבר להזדמנות. בכנס הזה הצבנו לעצמנו אתגר מורכב אך הכרחי: להיות חלק משמעותי מהמאמץ הזה. בפתח הכנס נדון בסדרי העדיפויות התקציביים החדשים שעל הממשלה להגדיר. נסתייע בניתוח שערך צוות בהובלת נגידת בנק ישראל לשעבר וסגנית הנשיא למחקר במכון, פרופ' קרנית פלוג, בנוגע לסדרי העדיפויות הנדרשים בתקציב המדינה לשנת 2024 ולשנים הבאות, ובניתוח עומק של תקציב הביטחון שערכו צוות חוקרים של המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג. ניתוח זה מספק התבוננות ארוכת טווח על נתיב ההתפתחות התקציבית במטרה לאפשר למנהיגים האמונים על כלכלת ישראל להשיב את היציבות הפיסקלית ולהעלות את רמת הוודאות והאמינות של המשק. הניתוח חיוני לא רק על מנת שנוכל לצלוח את המשבר הנוכחי, אלא גם כדי שנפעל ליצירת "כרית ביטחון" להתמודדות עם משברים עתידיים.

עוד שני נושאים קריטיים העומדים בליבת פעילותו של המכון בשנה האחרונה, שנוגעים אך הם להשלכות הכלכליות והחברתיות של המלחמה, הם שיקום השירות הציבורי וסוגיית גיוס החרדים והגברת השוויון בנשיאה בנטל השירות הצבאי. מתן מענה נכון וראוי לשניהם הכרחי על מנת לאפשר לישראל לבנות את החוסן הפנימי שלה ולהתמודד בהצלחה עם איומים חיצוניים. השירות הציבורי טובל כבר שנים ארוכות מחולשה ומאפקטיביות הולכת ופוחתת. ניסיונות שונים, שהתגברו בעת האחרונה, להתערב בתהליכי המינויים ובקבלת ההחלטות המקצועיות ולהחליש את הדרגים המקצועיים – הובילו לכך שברגע האמת השירות הציבורי כשל. החזרת היציבות לשירות הציבורי, חיזוק המקצועיות שלו והתוויית העקרונות המבניים והביצועיים הנכונים להתנהלותו, מתוך טיוב מקסימלי של השירות לאזרחים, הם מטרה ראשונה במעלה עבורנו במכון ותידון בהרחבה גם בכנס זה.

חוק הגיוס שעל הפרק – נושא שמעסיק אותי באופן אישי ואת המכון כבר שנים רבות ונמצא כעת על סף הכרעה משפטית ופרלמנטרית – חייב להעלות את ישראל על נתיב בחינה מחודשת של יחסי המדינה והחברה החרדית. עלינו להיות ערים לסיכונים שבקריסת מודל צבא העם וכן למשמעויות המשקיות המסוכנות בהמשך המגמה הקיימת, ואנו נקדיש לכך זמן.

נוסף על שתי סוגיות ליבה אלו, הכנס יעסוק גם בהשפעת המלחמה על שוק העבודה, בצד המגמות העולמיות המחייבות את ישראל להיערך אליהן, בפרט ההיערכות למשבר האקלים וכן השפעתה של הבינה המלאכותית על שוק העבודה.

הכנס נושא את שמו של אלי הורביץ ז"ל, מייסד חברת טבע ומראשי התעשייה בישראל. אלי היה יושב ראש הוועד המנהל של המכון ועמד שנים ארוכות בראש פורום קיסריה (שמו הקודם של הכנס). עבורנו זהו חיבור טבעי, ואנו מודים לדליה ולכל בני המשפחה על שהם מאפשרים את המשך קיומו של מפעל חשוב זה. תודות נתונות גם לקרן דוידסון על השותפות רבת השנים בבניית המרכז לממשל וכלכלה, לקרן סינגר על התמיכה המתמשכת בכנס, ולקרן טראמפ על המאמץ המשותף להכין את מערכת החינוך וההשכלה הגבוהה לקראת אתגרי העתיד של שוק העבודה. תודות גם לצוות החוקרים ועוזרי המחקר של המכון הישראלי לדמוקרטיה, ליושבת הראש של הכנס פרופ' קרנית פלוג, למנהלת הכנס גב' דפנה אבירם-ניצן, לשותפינו בצוותי העבודה ובכתיבת מחקרי הרקע לכנס וליתר חברי צוות המכון הישראלי לדמוקרטיה על פועלם הנמרץ למען הצלחת הכנס.

אנו תקווה שהתוצרים המחקריים שנציג בכנס השנה ישמשו בסיס לשיוויים מידיים, בצד היערכות ארוכת טווח, לכל ממשלה שתמצא לטפל בסוגיות השונות במטרה לייצב את החוסן הלאומי ולייצר סדר יום בהסכמה ציבורית רחבה. היושבים כאן סביב השולחן עודם מאמינים שזה אפשרי ופועלים להשגת המטרה הזאת. אני מודה לכם על השותפות.

בברכת כנס פורה ומוצלח,

יוחנן פלסנר

נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה בצל המלחמה || 2024

הקדמה

באפריל 2023 התקיים במכון הישראלי לדמוקרטיה יום עיון למומחי החברה החרדית, שעסק בהערכת מצב "שילוב החרדים" מפרספקטיבה ארוכת טווח. ההרצאות והדיונים התמקדו בנייתו סוציולוגי של החברה החרדית, וגם בנייתו עמדות הציבור החרדי ותמונת המצב הכלכלית. המסקנה שעברה כחוט השני במהלך היום הייתה שהשינויים שהתחוללו בחברה החרדית בעשורים האחרונים מוגבלים, וייתכן שאינם עונים על הצרכים של מדינת ישראל. מסקנה זו עלתה בקנה אחד עם נתונים שהוצגו בדיון והצביעו על כך שהן שיעורי תעסוקת גברים חרדים, הן מספר החרדים המתגייסים לצבא, אינם משתנים זה קרוב לעשור.

ביום עיון נוסף שערכנו חודש לאחר מכן ביקשנו לפתח חלופות מדיניות העשויות ליצר תנופה מחודשת לשילוב חרדים. בפתיחת יום העיון הוצגו חמש חלופות: אוטונומיות (פרופ' יוג'ין קנדל), מרחב ציבורי מכיל (הרב יהושע פפר), מהשוליים למרכז (הרב בצלאל כהן), המשך המדיניות הקיימת (ד"ר אסף מלחי) וצמצום משאבים (פרופ' דן בן דוד). המשתתפים התחלקו לאחר מכן לקבוצות דיון והעמיקו בפרטים של כל חלופה, בניסיון להעריך אותה מבחינת היתכנות ואפקטיביות.

אנו סבורים שכדי להכריע לטובת "שינוי כיוון" וחלופות חדשות לשילוב חרדים יש צורך גם בנקודת המבט של תמונת המצב העתידית. נקודת המבט הזאת חיונית לנוכח הגידול הדמוגרפי המהיר של החברה החרדית, שיביא בהכרח להרחבת השפעתה על החברה והמשק בעשורים הקרובים. בחינת התחזיות הדמוגרפיות והתרחישים הכלכליים הקיימים העלתה שהם נשענים על נתונים לא עדכניים, מציגים ניתוח לטווח ארוך מדי (2065) ומתייחסים לתרחישי השילוב של החברה החרדית ושל החברה הערבית כמקשה אחת.

כדי לקבל תחזיות ותרחישים עדכניים לחברה החרדית ולהבין את ההשלכות שלהם על מדינת ישראל כינסנו צוות ובו חוקרים מתוכנית "חרדים בישראל" וכלכלנים ממרכז

ממשל וכלכלה במכון הישראלי לדמוקרטיה. תוצאות עבודת המחקר של הצוות המשותף מתפרסמות בכנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה, מאי 2024, במושב המוקדש ל"המחיר הכלכלי של היעדר שוויון בנטל". ייחודו של המחקר הראשון המוצג במושב הזה – **תרחישי שילוב חרדים והשלכות כלכליות** – איננו רק בתחזיות ובתרחישים העדכניים שבו, אלא גם בבחינת התרחישים לכל עשור, עד שנת 2050, בשורה של מדדים (בגרריות, השכלה גבוהה, תעסוקה ופריון). בעקבות זאת מצביעים החוקרים על מוקדי האתגרים הצפויים.

אנו סבורים כי התכנון ארוך הטווח חייב להידרש גם לאירועי ההווה. צורכי הביטחון של ישראל עלו דרמטית בעקבות מלחמת 7 באוקטובר, והמחיר של איגוס החרדים נעשה אקוטי יותר. הפתרונות שהציגה ממשלת ישראל בשלב זה הן תוכניות להארכת השירות הסדיר ושירות המילואים וקידום חקיקה בנושא גיוס חרדים, אך אין בהן כלים ממשיים שיבטיחו שהוא אכן יתממש. המחקר השני המוצג במושב זה – **תרחישי השתלבות חרדים בצה"ל: ההשפעה על נטל המילואים והעלויות התקציביות** – מנסה אף הוא לבחון את המשמעות ארוכת הטווח של אי-השתלבות חרדים, אך מתמקד בשירות הצבאי. מחקר זה נועד להציג בפני מקבלי החלטות את העלות הכלכלית הגדולה הכרוכה בהארכת שירות הסדיר והמילואים, ומנגד את קיצור שירות החובה והמילואים שייגזר בעקבות שירות משמעותי של חרדים בעשורים הקרובים.

ברצוננו להודות לצוות ההיגוי של מחקר התרחישים והתחזיות: פרופ' קרנית פלוג, פרופ' איתי אטר, דפנה אבירם-ניצן ושלומית רביצקי טורפיץ, על הליזוי והתרומה המשמעותית לשיפור שיטת המחקר ולניתוח הממצאים והמסקנות.

אנו מקווים שהממצאים העולים משני המחקרים יסייעו למקבלי החלטות להבין את הצורך העמוק בפעולה נמרצת לשילוב חרדים בכלל, ולקידום שירותם בצבא בפרט. הבנה זו תשפיע בהכרח על כלי המדיניות שיש לנקוט כדי לקדם שילוב זה ועל אופיו של חוק גיוס החרדים החדש.

ד"ר גלעד מלאך

ראש תוכנית חרדים בישראל, המכון הישראלי לדמוקרטיה

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

תרחישי השתלבות חרדים בצה"ל ההשפעה על נטל המילואים והעלויות התקציביות

גבריאל גורדון | שלומית רביצקי טור־פז

תוכן העניינים

5	א. רקע
7	ב. מתודולוגיה
8	ג. ממצאים
25	ד. סיכום

במחקר זה נבקש לבחון את נטל המילואים המוגבר שמבקשת מערכת הביטחון להטיל על האוכלוסיות המשרתות במערך הסדיר והמילואים, ואת המשמעות הכלכלית-תקציבית של מהלך זה לאורך השנים, עד 2050. נוסף על כך, נבקש לבחון את כובדו של נטל המילואים ואת עלותו למשק אם ישתלבו חרדים בצבא ויכנסו גם הם "מתחת לאלונקה".

הממצאים מראים כי אם יגויסו חרדים לצבא בהיקפים דומים להיקפים של האוכלוסיות המשרתות, בשנת 2045 לא יידרש עוד הצבא לימי מילואים מבצעיים, למעט שמירה על כשירות. כמו כן, שיעור החיסכון למשק בתרחיש השתלבות מלאה של גברים חרדים יעמוד ב־2050 על בין 77% ל־100% מההוצאה התקציבית, ובמספרים – בין 8 ל־10 מיליארד ש"ח בשנה.

א. רקע

לנוכח צורכי הצבא במלחמת חרבות ברזל ביקש צה"ל לשנות את חוק שירות ביטחון כדי להאריך את שירות החובה, וכן את חוק שירות המילואים כדי שיאפשר גיוס מילואים נרחב. תזכירי חוק בעניין פורסמו ב־18 בינואר 2024 להערות הציבור (להלן "חוקי הכבדת הנטל").¹ ביחס לשירות החובה, התבקשה הארכה מ־32 חודשי שירות ל־36 חודשים (וכרוך בכך ביטול התכנון לקיצור השירות ל־24 חודשים). ביחס לשירות המילואים, כפי שעולה מלוח 1 שלהלן, התבקשה הארכת גיל סיום שירות המילואים מ־40 ל־45 (ולקצינים מ־45 ל־49), וכן הורחבו מספר ימי המילואים שבהם יכול הצבא לקרוא למשרתים ולמשרתות בשנה למקסימום של 42 יום לחוגרים שאינם מפקדים, 48 יום למפקדים שאינם קצינים ו־55 יום לקצינים.

הרחבה זו מכפילה את הנטל פי 2.3 לחיילים שאינם מפקדים (המצב המשפטי היום מאפשר לקרוא להם ל־54 ימי מילואים על פני שלוש שנים, שהם 18 ימים בממוצע בשנה), והכפלה פי 2 למפקדים שאינם קצינים ולקצינים (כיום ניתן לקרוא להם ל־70 ול־84 ימים בשנה, בהתאמה, על פני שלוש שנים. כלומר, ממוצע של 23 ו־28 ימים בשנה, בהתאמה).

* אנחנו מודים לפרופ' עמיחי כהן, פרופ' קרנית פלוג, פרופ' סוזי נבוה, פרופ' איחי אטר, ד"ר דנה בלאנדר וכלכלני ממשל וכלכלה, כולם מהמכון הישראלי לדמוקרטיה, על הערותיהם המועילות.

1 תזכיר חוק שירות ביטחון – הארכת משך שירות החובה של גברים ותזכיר חוק שירות המילואים – הארכת משך שירות המילואים והעלאת גיל.

לוח 1 משמעות הכבדת נטל המילואים המוצעת בתזכירי החוק של משרד הביטחון

סטטוס	גיל מילואים כיום	ממוצע ימי מילואים מותר בשנה כיום	סך ימי מילואים כיום להקופת הכשירות	גיל בחוק המוצע	מקסי ימי מילואים בחוק המוצע	סך ימי מילואים המוצע להקופת הכשירות
חייל	40-21	18	342	45-21	42, 11.5% מהשנה	1,050 כמעט שלוש שנים
מפקד שאינו קצין	40-21	23.3	443	45-21	48, 13% מהשנה	1,200, יותר משלוש ורבע שנים
קצין	45-23	28	616	50-23	55, 15% מהשנה	1,485 יותר מארבע שנים

תזכירי חוק אלו של משרד הביטחון, גם אם לא יתקדמו בדיוק כפי שהתבקשו, משקפים בעינינו את תפיסת צה"ל את צרכיו בשנים הבאות לנוכח המלחמה. אנו איננו עוסקים במלחמה עצמה, שבמסגרתה עושה הצבא שימוש בצווי 8, אלא באופן שבו הוא מבקש להסדיר את החוק לנוכח תמונת העתיד של הצרכים הצפויים שהוא מצויר.

במחקר זה ביקשנו לבדוק שתי חלופות – בחלופה הראשונה אנו בודקים את הכבדת נטל השינוי המתוכנן בשירות החובה ובשירות המילואים ואת המשמעויות הכלכליות משקיות לשנים 2025-2050, על פי המצב הקיים כיום, שבו אחוז הגברים החרדים המשרתים מקרב כלל הגברים החרדים בגילי גיוס עומד על 1.7% בלבד, ועל פי הצמיחה הדמוגרפית. בחלופה השנייה אנו בודקים את מידת הכבדת הנטל הנדרשת על האוכלוסיות המשרתות, ואת המשמעויות הכלכליות משקיות אם החרדים ישרתו בצבא בהתאמה לתחזית הצמיחה הדמוגרפית של שתי האוכלוסיות. את מידת השתלבות החרדים בדקנו בכמה תחנות, בהשתלבות של 20%, בהשתלבות של 40%, בהשתלבות של 60% ובהשתלבות המקסימלית של 87.6%, שהיא מידת ההשתלבות בשירות חובה של גברים באוכלוסיות המשרתות כיום.²

2 אחוזי הגיוס מתבססים על נחוני הסקר החברתי בשנים 2018-2022 – אחוז המשיבים בגילי 20-24 שדיווחו על עצמם שהתגייסו. בקרב גברים היהודים שאינם חרדים אחוז הגיוס עומד על 87.6%. כך, גם נהוגי דובר צה"ל לשנת 2022 על אחוז מיצוי הגיוס בקרב בוגרי החינוך הממלכתי עומדים על 88%.

ב. מתודולוגיה

תחזיות גידול האוכלוסייה הופקו באמצעות מאגר המידע של המכון הישראלי לדמוקרטיה בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, על בסיס מגמות ילודה ותמותה בקרב אוכלוסיות המחקר – יהודים שאינם חרדים וחרדים. שיעור המשרתים והמשרתות בצבא מכל אוכלוסייה נקבע על פי נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2018–2022, ועל פיו אחוז הגברים החרדים בגילי 20–24 המעידים על עצמם ששירתו בצה"ל הוא 1.72% מסך בני גילם החרדים. נציין כי הניתוח אינו מתייחס ל-1.16% מהמשרתים שאינם יהודים או "אחרים" (כגון דרוזים ובדואים). את מספר ימי המילואים הדרושים לצבא בעיתות שגרה נטלנו מדיווח הצבא על ימי המילואים ועל מספר משרתי המילואים בשנת 2022 שהתפרסם לקראת יום ההוקרה לחיילי המילואים ב-2023. על פי הנתונים האלה, בשנת 2022 נקראו 193,982 אנשי ונשות מילואים לשירות מצטבר של 2.39 מיליון ימי מילואים, שהם 12.3 ימי מילואים בממוצע למשרת (כ-62% ממיצוי המלא של ימי המילואים). ימים אלו מתחלקים בין 18% קצינים ו-82% חוגרים.

במחקר זה אנו מניחים כמה הנחות שמרניות:

ראשית, איננו מניחים כמובן מאליו כי הצבא יעשה שימוש בכל ימי המילואים שהוא מבקש לאפשר, ולפיכך אנו בודקים את הממצאים על פי ההנחה השמרנית אופטימית שגם לאחר מלחמת חרבות ברזל יקרא הצבא למשרתי המילואים רק בהיקף היחסי מימי המילואים האפשריים שבו קרא להם לפני המלחמה. לפיכך, כפי שבמצב הקיים בשנת 2022 עמד מספר הימים הממוצע למשרת על 12.3, ולא על 19.8 ימים כפי שמתיר החוק, הרי שבאותו היחס (60%) ייקראו המשרתים למילואים גם אחרי שוך הקרבות. לתרחיש זה קראנו "תרחיש המיצוי החלקי". ייתכן כמובן כי הצבא, בבקשו הכבדת נטל, עשה חישוב ריאלי ולא מקסימלי, ללא טווח ביטחון, ולכן אנו בודקים גם את ההנחה שהצבא יעשה שימוש מקסימלי בכל ימי המילואים העומדים לרשותו. לתרחיש זה קראנו "תרחיש המיצוי המלא". יש לציין כי אי־שוויוניותו של עול המילואים, וכן משמעותו להעסקה פוטנציאלית של מילואימניק בשוק העבודה, מבוססים על מקסימום הימים ולא על ניצול בפועל.

שנית, נקודת המוצא לחישובינו היא שכוח המילואים הרב שנוסף למלחמה בצווי 8 לא יותר במצבת המילואים לאורך זמן, וכי לאחר המלחמה, בתקופות רגיעה, יהיה כוח המילואים המשרת בפועל ביחס לאוכלוסייה החייבת בגילי השירות דומה לזה שהיה ערב המלחמה בתוספת ה"ביקוש" שמערכת הביטחון העריכה בתזכירי החוק שהגישה, ועל כן התחזיות מתחילות משנת 2025 ואילך.

שלישית, האופן שבו שקללנו את הכבדת הנטל הצפויה אם יעברו החוקים המוצעים הביא בחשבון הכבדה פי 2.8, שהוא המספר המשוקלל בין הכבדה של פי 2.9 לחייל זוטר ושל 2.4 לקצין ביחס

לחלקם בין המשרתים והמשרתות. את קבוצת המפקדים שאינם קצינים, שגם להם אפשר לקרוא לתקופה ארוכה יותר מזו של החייל הזוטר (48 ימים בשנה במקום 42 ימים), החשבנו עם קבוצת החיילים הזוטרים, בשל הקושי להבחין מספרית במדויק בין שתי הקבוצות.

ג. ממצאים

ג.1. ההיצע: תוספת ימים לצה"ל לפי תרחישי גיוס חרדים

תרשים 1 שלהלן מציג את סך מיליוני הימים שהיו מתווספים לצה"ל לאחר/עם שילוב החרדים. זהו ה"היצע" שיכול לעמוד לרשות צה"ל בתרחישי גיוס חרדים. על פי תרשים זה, אם ישתלבו בצה"ל 20% ממספר הגברים החרדים בגילים הרלוונטיים, כבר בשנת 2025 יתווספו לצה"ל 0.9 מיליון ימים במערך הסדיר, ועד 2050 – 2.2 מיליון ימים. לפי תרחיש השתלבות של 40% היו מתווספים לצה"ל בשנת 2025 1.9 מיליון ימים, שהיו מגיעים ל-4.7 מיליון ימים בשנת 2050. לפי תרחיש השתלבות של 60% מהגברים החרדים הייתה התוספת עומדת על 2.9 מיליון ימים ב-2025 ומגיעה ל-7.1 מיליון ב-2050. בהשתלבות מקסימלית (87.6%), היו ימי המילואים התוספתיים עומדים על 4.3 מיליון בשנת 2025 ומטפסים עד ל-10.5 מיליון ב-2050.

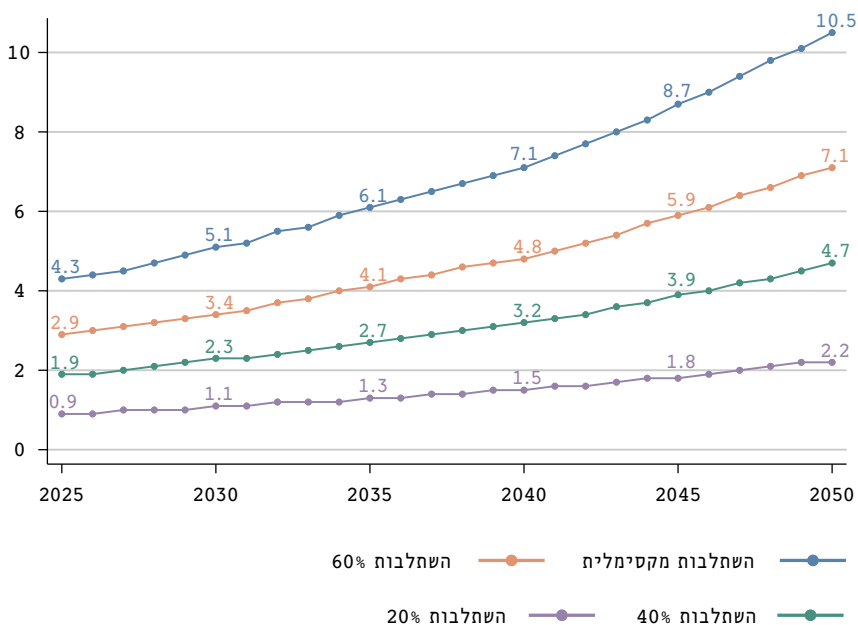
בחישוב תרחישים אלו הובא בחשבון כי צעיר חרדי בגיל גיוס ישרת שירות חובה של 36 חודשים, כאחיו מן האוכלוסיות האחרות (לאחר השתתפות חוקי הכבדת הנטל). מחודשים אלו ניכנו את הימים שבהם החייל אינו פנוי לשירות מבצעי – 8 חודשי הכשרה³, וכן חופשות שונות (סופ"שים, רגילות, חופשת שחרור), ולכן הבאנו בחשבון רק 57% מימות השנה שבהם נמצא החייל הסדיר בפעילות במסגרת הצבאית. לפיכך החישוב שערכנו הוא של מספר החרדים הרלוונטיים להחלפת משרתי המילואים בשנה נתונה כפול 57% מימי השנה, שהם 208 ימים.

בעניין שירות מילואים של חרדים, הנחנו כי כמו האוכלוסיות המשרתות כיום, גם בין החרדים לא כל משרת בסדיר מתאים לשירות במערך המילואים. התבססנו על דיווח הצבא לקראת יום ההוקרה למערך המילואים 2023, שעל פיו 62% מהמשוחררים ב-2022 המשיכו בשירות מילואים ביחידות צה"ל או במאגרי מטכ"ל לחירום באותה השנה. לפיכך החישוב השמרני שלנו הוא שסך כל החרדים הרלוונטיים המשרתים בסדיר ותחליפיים למשרתים במילואים הוא 62% מתוך המגויסים בכל

3 זאת הנחה שמרנית, משום שלא כל החיילים עוברים הכשרה ארוכה כל כך, ובוודאי שלא בכל שנה. אף על פי כן, החלטנו להניח הכשרה ארוכה המבוססת על טירונות וקורס הכשרה ראשוני ללוחמים.

תרחיש השתלבות - 20%, 40%, 60% ו-87.6% (השתלבות מקסימלית). בעניין שירות המילואים, היקף פוטנציאל הגיוס הוא 9.9% מהגברים החרדים, דומה לשיעור גיוס המילואים מתוך האוכלוסיות המשרתות שאינן חרדיות, ומתוכם חישבנו את התרחישים של 20%, 40%, 60% השתלבות, דומה לשיעורי הגיוס למילואים בקרב יהודים שאינם חרדים.

תרשים 1
סך הימים שהיו מחוספים לצה"ל, לפי תרחישי גיוס חרדים (במיליוני ימים)

ג.2. הביקוש: ימי המילואים הדרושים לצה"ל לפי תרחיש "מיצוי חלקי" ותרחיש "מיצוי מלא"

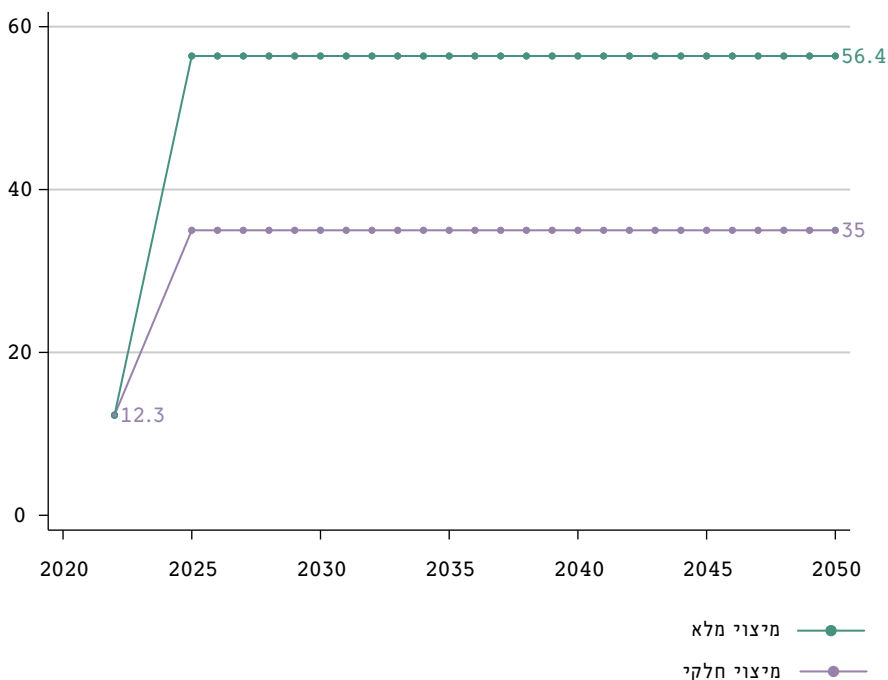
תרשים 2 שלהלן מציג את הביקוש של/בצה"ל לימי מילואים עבור כל משרת במילואים. נבקש לבחון שני תרחישים.

בתרחיש של מיצוי חלקי אנו מניחים שצה"ל לא יבקש לממש בפועל את ימי הגיוס המקסימליים העומדים לרשותו לאחר ביצוע הליכי הכבדת הנטל שפורטו, ויבחר למצות את מכסת ימי המילואים בחלקה, דומה לאופן שבו נהג לפני המלחמה. לפיכך, אם בשנת 2022 עמדו ימי המילואים הממוצעים בפועל לכל משרת על 12.3 ימים, הכפלנו מספר זה ב־2.8 שהוא שקלול הארכת גיל סיום שירות המילואים בחמש שנים עם הארכת ימי המילואים בכל שנה, כפי שמוצע בחוקי הכבדת הנטל (אגב התחשבות ביחס בין קצינים לחוגרים בכוח המילואים). **התוצאה היא 35 ימי מילואים משוקללים בשנה בממוצע** (ימי המילואים עצמם עומדים על 28 ימים בשנה, אולם בשקלול הארכת גיל סיום המילואים עלה המספר המשוקלל לכל שנה ל־35 ימים).

בתרחיש של מיצוי מלא יבקש צה"ל למקסם את השימוש בחוק ו"לנצל" את כלל ימי הגיוס העומדים לרשותו. כלומר, הכפלה של 19.8 ימי מילואים (שהם מקסימום ימי המילואים שעמדו לרשות צה"ל לפני חוקי הכבדת הנטל) במספר המשוקלל של 2.8. בתרחיש זה עומדים ימי המילואים המשוקללים על 56 ימים **בממוצע למשרת מילואים בשנה** (כולל שקלול הארכת גיל סיום המילואים והיחס שבין קצינים לחוגרים. ללא שקלול של הארכת גיל הסיום, ימי המילואים עצמם עומדים על 45 ימים בשנה).

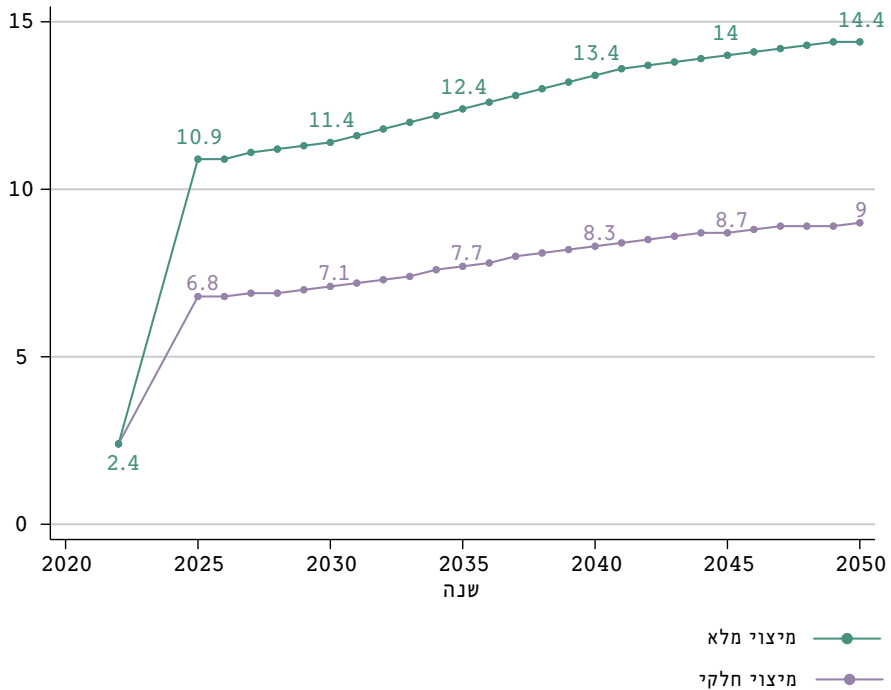
תרשים 2

ימי מילואים משוקללים לפרט משרת מילואים בשנה אם חרדים לא יתגייסו, ועל פי תרחישי ביקוש לימי מילואים בעקבות חוקי הכבדת הנטל (בימים)

תרשים 3 שלהלן מציג את סך כל מיליוני ימי המילואים הנדרשים לצה"ל על פי שני תרחישי המיצוי שמנינו. בשנת 2022 דיווח צה"ל על שימוש ב־2.4 מיליון ימי מילואים. **לפי תרחיש המיצוי החלקי**, הביקוש בצה"ל לימי המילואים, שיעמוד בשנת 2025 על 6.8 מיליון ימים, יטפס בשנת 2050 ל־9 מיליון ימי מילואים בשנה, בהתאם למגמות הגידול הדמוגרפי באוכלוסיות המשרתות כיום, גידול שהובא בחשבון בחוקי הכבדת הנטל. **לפי תרחיש המיצוי המלא**, הביקוש בצה"ל לימי מילואים, שיעמוד ב־2025 על 10.9 מיליון ימים בשנה, יעלה עד 2050 ל־14.4 מיליון ימים בשנה, בהתחשב במגמות הגידול הדמוגרפי שנזכרו.

3 תרשים
ימי מילואים נדרשים על פי שני תרחישי המיצוי (במיליוני ימים)

3.ג. היחס שבין הביקוש להיצע: שיעור החיסכון בימי מילואים בתרחיש השתלבות גברים חרדים

על פי תרחישי שילוב חרדים, ניתן לראות בתרשים 4 שלהלן את החיסכון בסך ימי המילואים שייחסך אם ישתלבו חיילים חרדים בשירות החובה ובשירות המילואים ויחליפו חיילי מילואים קיימים בתעסוקה מבצעית.

אם הצבא ינקוט **מיצוי חלקי בלבד** של ימי מילואים, כפי שנהג בעבר, על פי **תרחיש שבו יכנסו 20% מהחרדים "מתחת לאלונקה"**,⁴ ייחסכו למערך המילואים 13% מתוך סך כל ימי המילואים שיידרשו ב־2025, שיעור שיעלה עד 25% ב־2050. אם יכנסו **40% מהחרדים** בגילים ובאחוזים הרלוונטיים "מתחת לאלונקה", ייחסכו 28% מימי המילואים בשנת 2025, שיעור שיעלה עד 52% ב־2050. הפוטנציאל לחיסכון גבוה עוד יותר אם תהיה **השתלבות של 60% מהחרדים** בשירות, אז יעמוד שיעור החיסכון על 43% מסך כל הימים הנדרשים למילואים בשנת 2025 ויטפס לשיעור חיסכון של 79% במערך המילואים בשנת 2050. **הדרמה בסיפור הישראלי תתרחש אם יהיה גיוס מלא של חרדים לשירות**, דומה למספר המשרתים בשאר האוכלוסייה (87.6%). בהיקפי השתלבות כאלה יעמוד שיעור החיסכון למערך המילואים על 63% ב־2025, **עד חיסכון של 100% כבר ב־2045**. משמעות הדברים היא שבעוד 20 שנה, בשנת 2045, יענה מספר הימים שחילים חרדים בשירות חובה יעמידו לרשות צה"ל על הצרכים של הצבא במלואם, ולמעשה לא יידרשו ימי מילואים לשם תעסוקה מבצעית (למעט לשמירה על כשירות).

בתרחיש של **מיצוי מלא שבו יבקש הצבא למצות את כלל ימי המילואים העומדים לרשותו**, ובהשתלבות בנשיאת הנטל הביטחוני **בהיקף של 20% מהגברים החרדים**, יהיה החיסכון ב־2025 בשיעור של 8% מסך כל הימים הנדרשים למערך המילואים, והוא יעלה עד 15% בשנת 2050. **בהשתלבות של 40%** מפוטנציאל הגיוס החרדי יעמוד שיעור החיסכון על 17% מהימים הנדרשים ב־2025 ועל 32% ב־2050, שיעור **שבהשתלבות בהיקף של 60%** יגיע ל־27% ב־2025 ול־49% ב־2050. אם תיכנס החברה החרדית "מתחת האלונקה" באופן **מקסימלי**, כמו שאר האוכלוסיות המשרתות, יעמוד שיעור החיסכון למערך המילואים על 39% ב־2025 ועל 73% ב־2050.

4 כפי שצוין למעלה, ביחס לחיילי מילואים החישוב הוא 20% מתוך 9.9% בלבד, דומה לשיעור שירות המילואים מתוך האוכלוסייה הלא־חרדית, וכך בהתאמה בהיקפי השתלבות האחרים.

4 חרשים

שיעור החיסכון בימי מילואים למשרתי מילואים בתרחשי גיוס חרדים ותרחשי ביקוש לימי מילואים

ג.4. סך כל מיליוני ימי המילואים שיחשבו לאוכלוסיות המשרתות (יהודים לא־חרדים)

בשנת 2022 נוצלו בצה"ל 2.4 מיליון ימי מילואים ששירתו כ־192 אלף אנשי ונשות מילואים מהאוכלוסייה היהודית, 99% מהם (כ־190 אלף) שירתו חיילים וחיילות מאוכלוסיית היהודים הלא־חרדים, כ־1% – חרדים והיתר מאוכלוסיות לא יהודיות.⁵ על פי חוקי הכבדת הנטל היו מספרים אלו

5 עיבודי המחקרים לסקר החברתי (2022) של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עבור גילי מילואים שהעידו על עצמם כי היו מגויסים לצה"ל, בהנחת התפלגות דומה בקרב המשרתים במילואים.

אמורים לצמוח ב־2025 ל־6.8 מיליון ימי מילואים, שיושנו על האוכלוסיות המשרתות בתרחיש שבו צה"ל נוקט **מיצוי חלקי** של ימי המילואים שלרשותו, ול־10.9 מיליון ימי מילואים בתרחיש שבו צה"ל נוקט **מיצוי מלא** של ימי המילואים שלרשותו.

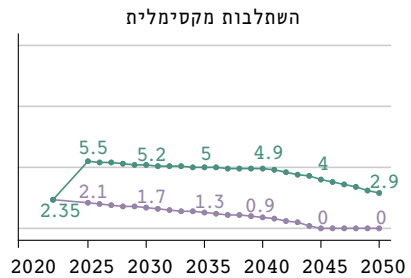
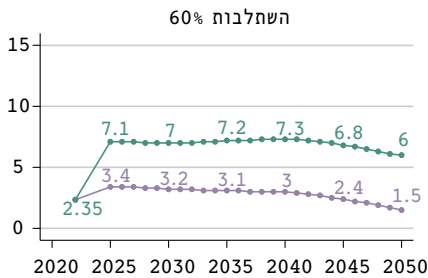
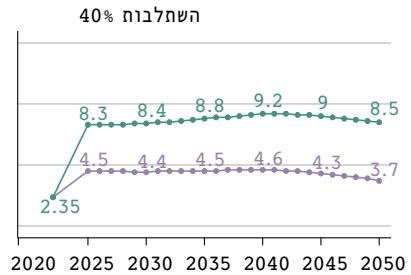
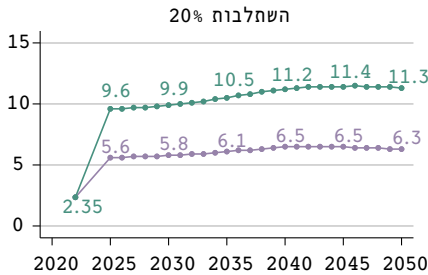
כפי שניתן לראות **בתרשים 5** להלן, בהינתן הצטרפות האוכלוסייה החרדית לנשיאה בנטל, המספרים האלה יורדים מאוד. לפי **תרחיש המיצוי החלקי**, שבו יעשה צה"ל שימוש רק בחלק מימי המילואים שלרשותו, כבר **בתרחיש השתלבות של 20%** מהגברים החרדים בגילים ובהיקף הרלוונטיים, ימי המילואים של האוכלוסייה המשרתת יצומצמו דרמטית ויעמדו על 5.6 מיליון בשנת 2025, והם יעלו רק ל־6.3 מיליון עד 2050. **בהשתלבות של 40%** מהגברים החרדים הרלוונטיים תחול ירידה נוספת וימי המילואים ינועו סביב 4.5 מיליון בשנת 2025 ואף ירדו ל־3.7 מיליון בשנת 2050. **בתרחיש השתלבות של 60%** מהגברים החרדים הרלוונטיים, יעמדו ימי המילואים על 3.4 מיליון ימים בלבד בשנת 2025, על 2.4 מיליון ימים (דומה למספר הימים שמוצו בפועל ב־2022) בשנת 2045 וירדו עד 1.5 מיליון ימי מילואים בלבד בשנת 2050.

כפי שראינו לעיל, בתרחיש של השתלבות מלאה (87.6%) של גברים חרדים רלוונטיים, יחול מהפך בתפיסת המילואים. לפי תרחיש זה, שבו ישתמש הצבא בפועל רק בחלק מהימים שלרשותו, בשנת 2025 יעמדו ימי המילואים על 2 מיליון בלבד, פחות מבשנת 2022, **ובשנת 2045 ייעלם לחלוטין הצורך בימי מילואים, שיעמדו על 0 ויוחלפו כולם בחיילים חרדים בשירות סדיר** (למעט ימי מילואים לשמירה על כשירות).

בתרחיש המיצוי המלא, שבו יעשה צה"ל שימוש בכלל ימי המילואים שלרשותו, אם ישתלבו גברים חרדים **בהיקף של 20%**, ינועו ימי המילואים לכלל האוכלוסייה בין 9.6 מיליון בשנת 2025 ל־11.3 מיליון בשנת 2050. אם ישולבו החרדים בהיקף של 40% מפוטנציאל הגיוס, יעמדו ימי המילואים על 8.3 מיליון בשנת 2025 ויעלו מעט ל־8.5 מיליון עד 2050. **בהשתלבות של 60%** יעמדו ימי המילואים ב־2025 על 7.1 מיליון ימים וירדו ל־6 מיליון ב־2050. בתרחיש ההשתלבות המקסימלית של החברה החרדית, אם יעשה צה"ל שימוש בכלל ימי המילואים שיעמדו לרשותו, יעמדו ימי המילואים על 5 מיליון ב־2025 וירדו ל־3 מיליון בשנת 2050.

5 תרשים

סך ימי מילואים לאוכלוסיית היהודים הלא-חרדים, בתרחישי גיוס חרדים ובתרחישי ביקוש לימי מילואים (במיליוני ימים)

—●— מילואים מלא
—●— מילואים חלקי

5.ג. ימי מילואים למילואימניק הממוצע בתרחיש השתלבות גברים חרדים

כפי שצוין לעיל, בהינתן חוקי הכבדות הנטל וללא השתלבות גברים חרדים מעבר למספרם בצבא כיום, בתרחיש של מילואים חלקי שבו יעשה הצבא שימוש רק בחלק מימי המילואים שלרשותו יעלה סך כל ימי המילואים השנתי הממוצע לכל משרת מילואים מ-12.3 ל-35 (28 ימי שירות בשנה, בשקלול הארכת גיל סיום השירות ובחישוב היחס בין חוגרים לקצינים), ובתרחיש של מילואים מלא שבו יעשה הצבא השימוש בכל הימים שלרשותו, מ-19.8 ימים בשנה ל-56 (45 ימי שירות בשנה,

בשקלול הארכת גיל סיום השירות). **בתרשים 6** מוצג המצב בתרחיש השתלבות גברים חרדים ומשמעותה בהפחתת ימי המילואים עבור איש המילואים הממוצע.

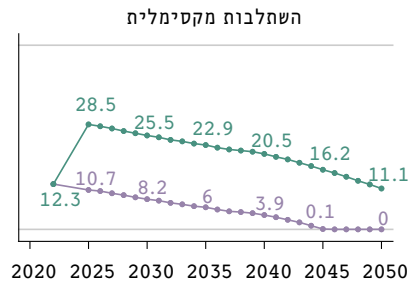
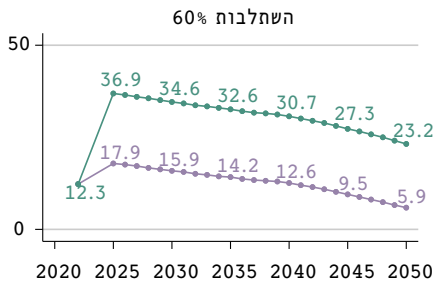
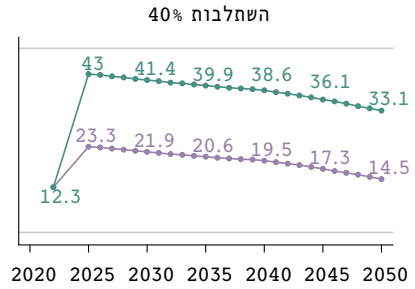
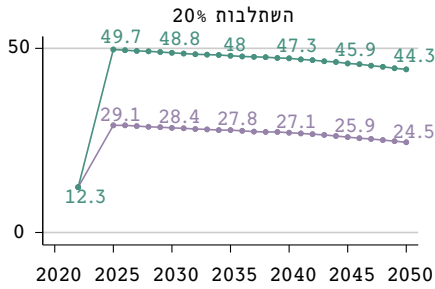
לפי תרחיש המיצוי החלקי יעמדו ימי המילואים הממוצעים לאיש מילואים במקרה של השתלבות של 20% מפוטנציאל הגיוס החרדי על 29 ימים (במקום 35 ימים) בשנת 2025, וירדו ל-24 ימים בשנת 2050. **בהשתלבות של 40% חרדים** יעמדו ימי המילואים הממוצעים על 23 (במקום 35) בשנת 2025 וירדו עד 14.5 בשנת 2050. **אם יכנסו הגברים החרדים "מתחת לאלונקה" ב-60%** ממחזור הגיוס, ירדו ימי המילואים לכל איש מילואים בשנת 2025 ל-18 ימים (במקום 35) ובשנת 2050 ל-6 ימים בלבד. **בהשתלבות מלאה של הגברים החרדים** יעמדו ימי המילואים על 11 ב-2025 **עד שהצורך בהם ייעלם לחלוטין, והם יעמדו על 0 ימים למשורת אחרי 2045.**

נסייג כי בכל התרחישים שלהלן שבהם מספר ימי המילואים יורד מתחת ל-10-5 ימים לכל משרת מילואים, יידרש צה"ל לקרוא לחיילי המילואים למספר מועט של ימים כדי לשמור על כשירותם, אולם לאחר שנת 2045, **כל הפעילות המבצעית תוכל להיות מוחלפת בחיילים סדירים.**

על פי תרחיש המיצוי המלא, שבו יעשה הצבא שימוש בכל ימי המילואים העומדים לרשותו, **בהשתלבות של 20%** מפוטנציאל הגיוס החרדי יעמדו ימי המילואים על 50 (במקום 56) בשנת 2025 וירדו עד 44 בשנת 2050. **בהשתלבות של 40% מהגברים החרדים** יצטמצמו ימי המילואים ל-43 (במקום 56) וירדו עד 33 ב-2050. **אם 60% מהגברים החרדים ישתלבו בשירות** ירדו ימי המילואים ל-37 ב-2025 ועד 23 ב-2050. **ובהשתלבות מקסימלית**, כמו שאר האוכלוסיות המשרתות, ישרת איש מילואים בשנת 2025 28 ימים, והם יצטמצמו עד ל-11 ימים בשנת 2050.

6 תרשים

ימי מילואים למילואימניק הבודד בתרחישי גיוס חרדים ותרחישי ביקוש לימי מילואים

● מילואים מלא
● מילואים חלקי

ג.6. חיסכון למשק בתרחישי גיוס חרדים למערך הסדיר והמילואים⁶

כפי שהראה אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר במחקר מפברואר 2024⁷, מאפייני משרתי המילואים במלחמת חרבות ברזל מצביעים על שכר גבוה מהממוצע במשק (8.1% אלף לעומת 9.1 אלף⁸). בין השאר, 20% מהמשרתים הם עובדי הייטק. לפיכך, גם עלות שירות המילואים שלהם למשק גבוהה בהרבה משל חיילים צעירים וחסרי הכשרה, השכלה וניסיון מקצועי.¹⁰ עלות משרת מילואים ממוצע גבוהה פי 3.05 גם בהשוואה למשרת מילואים חרדי ממוצע בגילים הרלוונטיים, בהתחשב בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים במשק (55%) ובשכר הממוצע של אוכלוסייה זו (3.8 אלף, נתון הכולל פרטים שאינם עובדים).

בתרשים 7 שלהלן אפשר לראות את עלות המילואים למשק¹¹ אם האוכלוסיות המשרתות כיום (97.8% יהודים שאינם חרדים, 1.0% יהודים חרדים ו-1.2% מאוכלוסיות לא יהודיות) ימשיכו לשרת, ובהינתן חוקי הכבדת הנטל. העלות למשק חושבה לפי המתודולוגיה של הכלכלן הראשי במשרד האוצר, קרי, חישוב שכר ממוצע משוקלל ברוטו של המשרתים, על פי פרופיל משרתי המילואים לפי פילוח גיל ותחומי תעסוקה. כמו כן חושבה עלות נוספת של אובדן עבודה לצד השבתת הון ועלויות נוספות למעסיק, ערך אובדן ותקן בשוק העבודה ופגיעה בעבודה של בני הזוג.

על פי תרחיש המיצוי החלקי של ימי המילואים, שבו יעשה צה"ל שימוש רק בחלק מימי המילואים שלרשותו, ביחס שנהג לפני המלחמה, בשנת 2025 יעלו ימי המילואים למשק 6.2 מיליארד ש"ח, סכום שיוסיף לעלות עד 8.3 מיליארד ש"ח בשנת 2050. **על פי תרחיש המיצוי המלא**, שבו ינצל צה"ל את כלל ימי המילואים שלרשותו, תעמוד ההוצאה בשנת 2025 על 10 מיליארד ש"ח, וזו תעלה עד 13.3 מיליארד ש"ח בשנת 2050.

6 האומדנים שלהלן מאמצים את המתודולוגיה של אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, שבבסיס המסמך שפורסם בפברואר 2024 על מאפייני משרתי המילואים, וכן בבסיס המצגת שהוצגה בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת בדיון מיום 1.4.24. הנייר הראשוני של כותבים אלו שפורסם באתר הוועדה נקט מתודולוגיה אחרת מכיוון שעסק בהכנסה נטו, ואילו במסמך זה ובעבודות משרד האוצר ההתייחסות היא לברוטו.

7 "מאפייני הנעדרים מעבודתם כתוצאה משירות מילואים בחודש דצמבר 2023".

8 נתון שהופק מחדר המחקר של הלמ"ס.

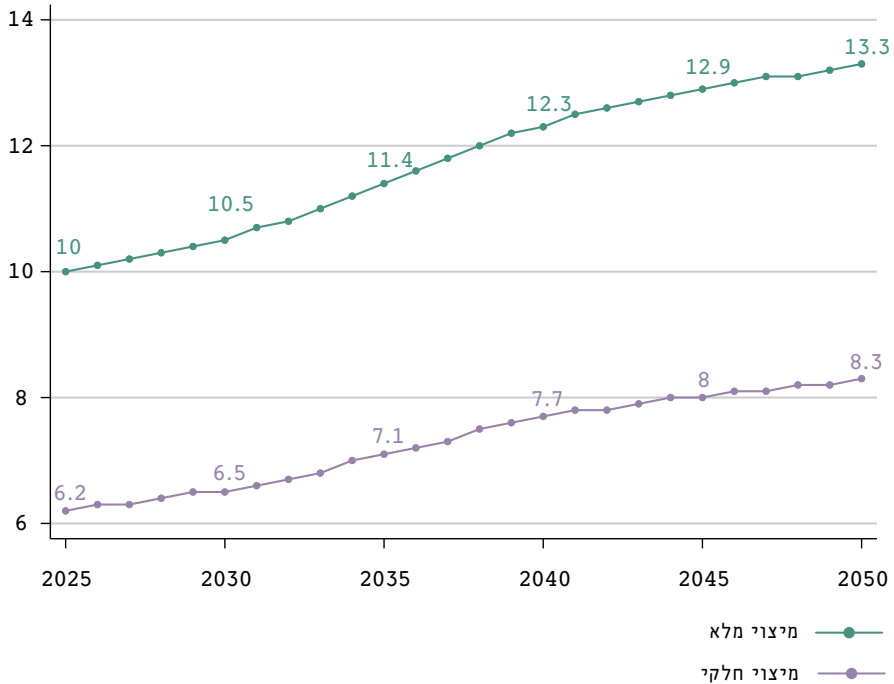
9 ממוצע הכנסות מעבודה בגילי 25-64, על פי סקר הוצאות של הלמ"ס, 2021.

10 אומנם למשרת מילואים עשויים להיות גם יתרונות הנובעים מניסיונו הצבאי - בשיקול דעת, אחריות, יכולת לעמוד בלחצים וכד', אולם כאן ענייננו בעלות הכלכלית-תקציבית.

11 נדגיש כי מדובר בעלות תקציבית.

תרשים 7

עלות תקציבית למשק על פי נחוני המצב הקיים ללא גיוס חרדים, לפי תרחישי ביקוש לימי מילואים בחוקי הכבדת הנטל (במליארדי ש"ח)

אם ישתלבו חרדים במערך הסדיר ובמערך המילואים, תרד מאוד גם העלות למשק בכל שנה, עד חיסכון של יותר מ־10 מיליארד ש"ח בשנת 2050 (בהשתלבות מלאה של חרדים, במיצוי מלא).

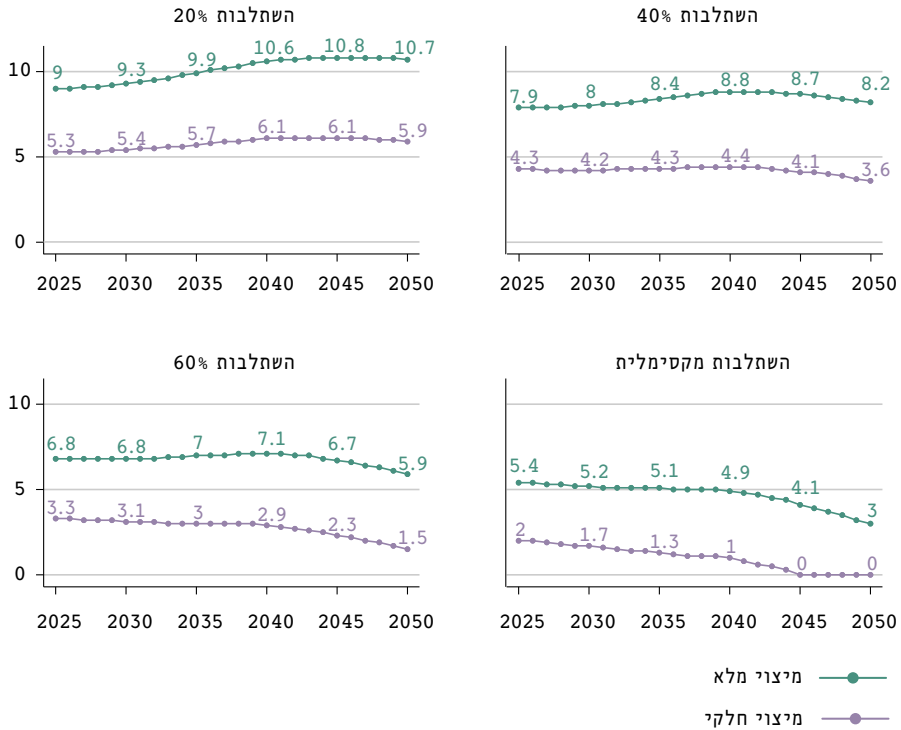
כפי שאפשר לראות בתרשים 8 שלהלן, על פי תרחיש המיצוי החלקי, שבו יעשה הצבא שימוש רק בחלק מימי המילואים שלרשותו, בהשתלבות של 20% מהגברים החרדים הרלוונטיים, תרד עלות המילואים למשק ל־5.3 מיליארד ש"ח בשנת 2025 (חיסכון של 900 מיליון ש"ח) ול־5.9 מיליארד ב־2050 (חיסכון של 2.4 מיליארד ש"ח). אם ישתלבו הגברים החרדים ב־40% מהפוטנציאל, תרד ההוצאה המשקית על מילואים ל־4.3 מיליארד ש"ח בשנת 2025 (חיסכון של 1.9 מיליארד ש"ח) ובשנת 2050 ל־3.6 מיליארד ש"ח (חיסכון של 4.7 מיליארד ש"ח). אם יכנסו הגברים החרדים "מתחת

לאלונקה" בהיקף של 60% יישא המשק בהוצאה של 3.3 מיליארד ש"ח בשנת 2025 (חיסכון של 2.9 מיליארד ש"ח), הוצאה שתירד עד 1.5 מיליארד בלבד בשנת 2050 (חיסכון של 6.8 מיליארד ש"ח). **בהשתלבות מלאה של גברים חרדים** (87.6%) תרד ההוצאה המשקית ב־2025 ל־2 מיליארד ש"ח בלבד (חיסכון של 4.2 מיליארד ש"ח) **ותימחק כליל עם ביטול הצורך במילואים בשנת 2045** (כאמור לעיל, המדינה תצטרך להחזיק שמירת כשירות למערך המילואים, של ימים מעטים בשנה, להבדיל מפעילות מבצעית שוטפת שתוכל להיעשות בידי מערך הסדיר).

על פי תרחיש המיצוי המלא, בהשתלבות של גברים חרדים בהיקף של 20%, תרד עלות המילואים למשק ל־9 מיליארד ש"ח ב־2025 (חיסכון של מיליארד ש"ח), ול־10.7 מיליארד ש"ח ב־2050 (חיסכון של 2.6 מיליארד ש"ח). **בהשתלבות של 40%** תהיה עלות המילואים 7.9 מיליארד ש"ח ב־2025 (חיסכון של 2.1 מיליארד ש"ח), והיא תעלה במקצת ל־8.2 מיליארד ש"ח בשנת 2050 (חיסכון של 5.1 מיליארד ש"ח). **אם יישאו הגברים החרדים בנטל בהיקף של 60%** תעמוד ההוצאה למשק על 6.8 מיליארד ש"ח ב־2025 (חיסכון של 3.2 מיליארד ש"ח), ותגיע ל־5.9 מיליארד ש"ח ב־2050 (חיסכון של 7.4 מיליארד ש"ח). **בכניסה מקסימלית של חרדים "מתחת לאלונקה"**, בהיקף דומה למשרתים אחרים, תעמוד הוצאת המשק על מילואים בשנת 2025 על 5.4 מיליארד ש"ח (חיסכון של 4.6 מיליארד ש"ח) ובשנת 2050 תגיע ל־3 מיליארד ש"ח בלבד, **חיסכון של 10.3 מיליארד ש"ח בשנה**.

8 תרשים

עלות תקציבית למשק בתרחישי גיוס חרדים, ולפי תרחישי ביקוש לימי מילואים על פי חוקי הכבדת הנטל (במיליארדי ש"ח)

את תמונת החיסכון המלאה למשק ניתן לראות בתרשים 9 שלהלן, המציג את שיעור החיסכון למשק ביחס לעלות במצב הקיים, שבו רק האוכלוסיות המשרתות במילואים כיום ממשיכות לשרת, ולאחר יישום חוקי הכבדת הנטל. החיסכון במקרה של השתלבות מלאה של גברים חרדים בתרחיש מיצוי חלקי יגיע ל-100% חיסכון למשק.

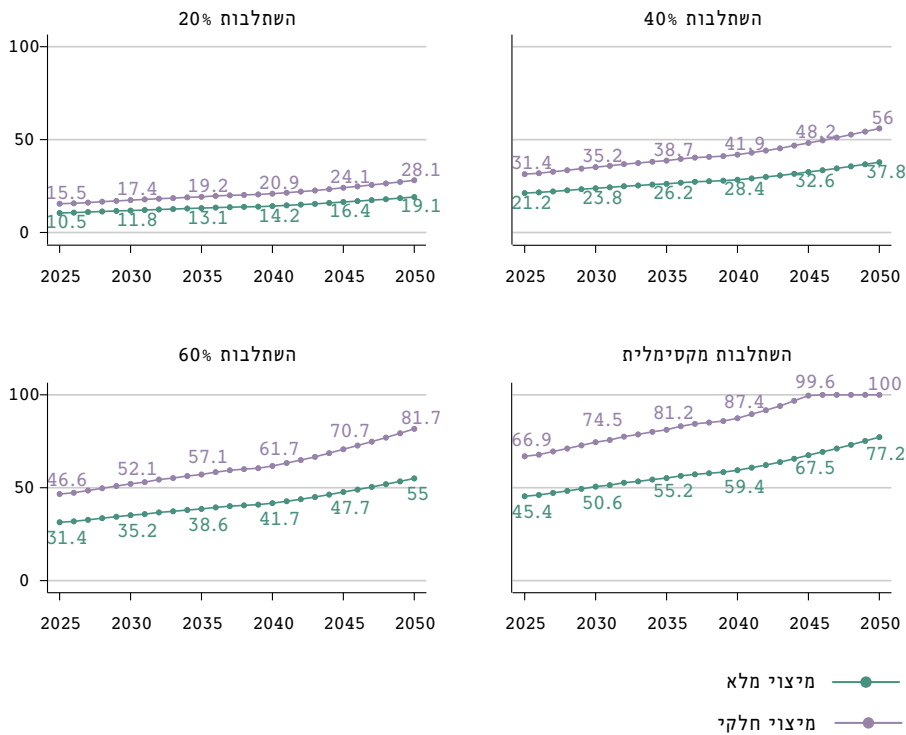
על פי תרחיש המיצוי החלקי, שבו הצבא ישתמש רק בחלק מימי המילואים שלו, בהשתלבות של 20% מהגברים החרדים בשירות צבאי, יעמוד החיסכון בשנת 2025 על 15.5% ובשנת 2050 יטפס עד כ-28%. החיסכון יוסיף ועלה בהינתן השתלבות של 40% מפוטנציאל הגיוס החרדי, ויעמוד

בשנת 2025 על יותר מ־31%, ובשנת 2050 יגיע ל־56%. **אם תשתלב האוכלוסייה החרדית הרלוונטית לגיוס ב־60%**, יעמוד החיסכון למשק בשנת 2025 על כ־47% ובשנת 2050 יגיע לכ־82%. **שילוב מקסימלי של הגברים החרדים** כמו מקביליהם באוכלוסיות המשרתות (87.6%) יביא את החיסכון לשיעור של כ־67% בשנת 2025 ול־100% בשנת 2050.

בתרחיש המיצוי המלא, שבו יוצל הצבא את כלל ימי המילואים העומדים לרשותו, בהשתלבות של גברים חרדים בהיקף של 20% יגיע החיסכון בשנת 2025 ל־10.5% ויעלה לכ־19% בשנת 2050. בהשתלבות בהיקף של 40% יעלה החיסכון מכ־21% בשנת 2025 לכ־38% בשנת 2050. אם תעלה ההשתלבות החרדית ל־60% יטפס גם החיסכון מכ־31% בשנת 2025 ל־55% בשנת 2050, ובהשתלבות מקסימלית של גברים חרדים, כמו יתר האוכלוסיות המשרתות, יעמוד החיסכון למשק ב־2025 על כ־45% ובשנת 2050 על כ־77%.

תרשים 9

שיעור החיסכון הצפוי למשק בתרחישי גיוס חרדים, ולפי ביקוש לימי מילואים (ב-%)

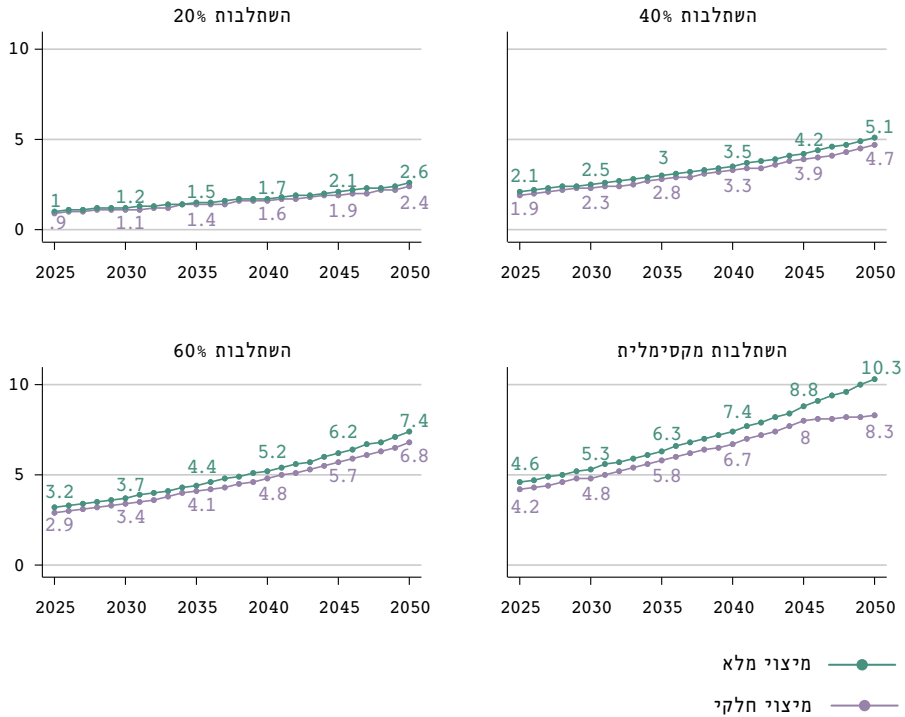
בתרשים 10, מוצג החיסכון במספרים נומינליים, וכפי שניתן לראות, במקרה של השתלבות מקסימלית של גברים חרדים, בשנת 2050 יגיע החיסכון לסכום שבין 8 ל-10 מיליארד ש"ח.

על פי תרחיש המיצוי החלקי, שבו הצבא יעשה שימוש רק בחלק מימי המילואים העומדים לרשותו, יתחיל החיסכון הצפוי למשק בהשתלבות של 20% מהגברים החרדים ב־900 מיליון ש"ח בשנת 2025 ויעלה לחיסכון של 2.4 מיליארד ש"ח ב־2050. בהשתלבות של 40% יתחיל החיסכון ב־1.9 מיליארד ש"ח ב־2025 ויגיע ל-4.7 מיליארד ש"ח ב־2050. אם הגברים החרדים "יכנסו מתחת לאלונקה" בהיקף של 60% יעמוד החיסכון ב־2025 על 2.9 מיליארד ש"ח ויטפס לחיסכון של 6.8 מיליארד ש"ח ב־2050.

בהשתלבות מקסימלית של החברה החרדית, כמו האוכלוסיות המשרתות כיום, יורחב החיסכון ל-4.2 מיליארד ש"ח בשנת 2025 ול-8.3 מיליארד ש"ח בשנת 2050.

בתרחיש המיצוי המלא, שבו ישתמש הצבא בכל ימי המילואים העומדים לרשותו, נתוני החיסכון גבוהים עוד יותר (משום שההוצאה גדולה יותר). בהשתלבות של 20% מהגברים החרדים ינוע החיסכון בין מיליארד אחד בשנת 2025 ל-2.6 מיליארד ש"ח ב-2050. עם עליית השתלבות החרדים ל-40% מהפוטנציאל יעלה גם החיסכון ויעמוד על 2.1 מיליארד ש"ח ב-2025 ועל 5.1 מיליארד ש"ח ב-2050. אם ישתתפו החרדים בנשיאת הנטל הביטחוני בהיקף של 60% מהגברים החרדים, יעמוד החיסכון למשק על 3.2 מיליארד ש"ח בשנת 2025 ויעלה ל-7.4 מיליארד ש"ח ב-2050. בתרחיש של השתלבות מקסימלית של החרדים, כמו אחיהם באוכלוסיות המשרתות, יהיה החיסכון 4.6 מיליארד ש"ח כבר ב-2025 ויגיע ל-10.3 מיליארד ש"ח בשנת 2050.

הרשים 10 החיסכון צפוי למשק בתרחשי גיוס חרדים, ולפי ביקוש לימי מילואים (במיליארדי ש"ח)

ד. סיכום

התרחישים שהוצגו לעיל הם תרחישים תאורטיים המבקשים להעריך את משמעותם של חוקי הכבדת הנטל על האוכלוסיות המשרתות, וכן לבדוק מה יקרה אם חיילים חרדים ישתלבו במערך הסדר ובמערך המילואים. מובן שיכולנו להביא בחשבון רק את מה שלפנינו, ולא את שיקולי הצבא לנוכח צורכי הביטחון המשתנים לאורך השנים ולנוכח התקציב שיעמוד לרשותנו. עם זאת, תרומתו של מחקר זה בהוכחה האמפירית שהוצגה על השינוי הניכר העשוי להתרחש עם השתלבותם של חרדים בשירות הצבאי, הן בהיבטי נטל המילואים הכבד והגובר, והן בהיבטים הכלכליים למשק.

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה בצל המלחמה || 2024

אלי הורביץ ז"ל, מפעל חיים

אלי נולד בירושלים וגדל בתל אביב. בוגר בית הספר היסודי "הכרמל" ותיכון עירוני א'. עם פרוץ מלחמת העצמאות בשנת 1948 התגייס לנח"ל עם חבריו מגרעין הצופים. לאחר הכשרה חקלאית קצרה ייסדה הקבוצה את קיבוץ תל קציר שבעמק הירדן, בסמוך לגבול עם סוריה. בתל קציר נישאו אלי ודליה, חברתו מגרעין הצופים החדש. באוקטובר 1953 עזבו בני הזוג את הקיבוץ ועברו להתגורר בתל אביב.

באותה שנה החל אלי הורביץ את דרכו בתעשייה כשוטף כלים בחברת התרופות "אסיא" ולאחר סיום לימודיו שולב בהדרגה בהנהלת החברה. מתוך ראייה ארוכת טווח של חשיבות המובילות בשוק הישראלי ושל בניית בסיס לפרישה בינלאומית עתידית הוא יזם את רכישתן של שתי חברות תרופות ישראליות – "צורי" ו"טבע" – ואת מיזוגן לחברה אחת, שנקראה "טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ". בשנת 1976 הוא מונה למנהלה.

בתקופת כהונתו הארוכה כמנכ"ל וכיו"ר מועצת המנהלים של "טבע" הפגין אלי מנהיגות אסטרטגית יוצאת דופן בחדשנותה, שבאה לידי ביטוי ברכישות ובמיזוגים של מפעלי תרופות ברחבי העולם ובאימוץ תרבות של מצוינות בכל מקום שהחברה פעלה בו. כך הפכה "טבע" למפעל התרופות הגדול בישראל, ובהמשך גם לחברת התרופות הגנריות הגדולה בעולם.

תחושת המעורבות החברתית וערכי ההומניזם והציונות שבהם האמין אלי עמדו ברקע התגייסותו לטובת גופים ציבוריים רבים ומגוונים. אלי השתתף כחייל קרבי בכל מלחמות ישראל, ומדרגת טוראי במלחמת העצמאות הגיע, במסגרת שירותו במילואים, לדרגת סגן אלוף וסגן מפקד אגד ארטילרי במלחמת לבנון הראשונה, שלאחריה השתחרר מצה"ל.

ההכרה ביכולותיו הנדירות של אלי כמנהיג וכאסטרטג תרמה לבחירתו לתפקידים ציבוריים רבים לצד עבודתו ב"טבע". כנשיא התאחדות התעשיינים שימש בתפקיד מפתח בכינונה של התוכנית ההיסטורית לייצוב המשק (1985/6). הוא שימש, בין השאר, יו"ר חבר הנאמנים במכון וייצמן, חבר במועצה הבינלאומית של מרכז בלפר למדע ויחסים בינלאומיים בבית הספר לממשל ע"ש קנדי באוניברסיטת הרווארד (2002-2005) ויו"ר הוועדה "ישראל 2028", שמסקנותיה פורסמו והוגשו לראש הממשלה תחת הכותרת "ישראל 2028: חזון ואסטרטגיה כלכלית-חברתית בעולם גלובלי".

פעילותו הציבורית והתעשייתית הענפה זיכתה את אלי בשורה ארוכה של פרסים מטעם גופים אקדמיים וציבוריים. הוא נשא בשישה תוארי דוקטור כבוד, ובאפריל 2002 הוענק לו פרס ישראל על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

קשר מיוחד היה לאלי עם המכון הישראלי לדמוקרטיה. אלי ראה במכון מפעל חשוב שמחזק את הדמוקרטיה הישראלית. הוא ייחס חשיבות רבה למאמצי המכון לסייע לדרג מקבלי החלטות להגיע להחלטות בצורה מושכלת יותר ולהוציא לפועל מדיניות איכותית המבוססת על מחקר, חשיבה ותכנון – לטובת כלל החברה בישראל.

במשך שש שנים עמד אלי בראש הוועד המנהל הישראלי של המכון, ועד לשנת חייו האחרונה היה חבר קבוע בפורום קיסריה להתוויית מדיניות כלכלית לאומית.

אלי הורביץ, יליד שנת 1932, נפטר ב־21 בנובמבר 2011, בגיל 79.

גבריאל גורדון הוא חוקר במרכז לממשל וכלכלה ובמרכז ג'ואן וארווין ג'ייקובס לחברה משותפת במכון הישראלי לדמוקרטיה. דוקטורנט בבית ספר פדרמן למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית בירושלים.

עו"ד שלומית רביצקי טוריפז היא מנהלת מרכז ג'ואן וארווין ג'ייקובס לחברה משותפת וראשת התוכנית לדת ומדינה במכון הישראלי לדמוקרטיה. לשעבר מנהלת הארגונים "אלול" ו"עתים". תחומי המומחיות שלה הם מדעי היהדות, דת ומדינה, החברה האזרחית, מגדר והנחיית תהליכים קבוצתיים.

www.idi.org.il

